

Π Ε Ρ Ι Δ Ρ Ο Μ Ο Σ

ΥΠΟ πάντων ὁμολογεῖται ὅτι αἱ παραστάσεις ἡμῶν τότε μόνον καθίστανται ἡμῖν ἔννοιαι ὅπωςδῆποτε σαφεῖς καὶ ἑναργεῖς καὶ ἅμα διατηροῦνται ἐν τῇ συνειδήσει, ὅταν ὀνομασθῶσιν, ἥτοι ὅταν συνδεθῶσι μετὰ τῶν λέξεων, καθὼς καὶ ὅτι κυρίως διὰ τῶν λέξεων δύναται νὰ ἐκφράζωνται, ἥτοι ν' ἀνακοινῶνται εἰς ἄλλους καὶ οὕτω γίνωνται κτῆμα τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους. Δῆλον ἄρα ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἐρευνα τῶν λέξεων σημαίνει κυρίως ἱστορικὴν ἐξέτασιν τῶν ἐννοιῶν, τοῦ πολιτισμοῦ. Τοῦτο ἐνόησεν ἤδη τὸ πάλαι ὁ φιλόσοφος Ἀντισθένης, διὸ εἶπε τὸ πολυθρύλητον *Ἀρχὴ παιδεύσεως ὀνομάτων ἐπίσκεψις*. Ὁ βουλόμενος ἄς ἐξετάσῃ τίνα σημασίαν εἶχε λ. χ. ἡ λέξις *ἀρετὴ* παρ' Ὀμήρῳ, τίνα παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, τίνα μετέπειτα παρὰ τοῖς Στωικοῖς φιλοσόφοις καὶ τίνα βραδύτερον παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς. Σχεδὸν ὅλως διάφορος ἡθικὸς κόσμος δηλοῦται ἐκάστοτε δι' αὐτῆς. Παραπλήσια δὲ παρατηροῦνται καθόλου εἰπεῖν κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν πάσης λέξεως, διότι πάντοτε καὶ πανταχοῦ αἱ λέξεις ἢ γενικῶς ἢ γλῶσσα ἐκάστου λαοῦ τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἐννοίας ἐκφράζει ὅσας καὶ ὁποίας ἔχουσιν οἱ μεταχειριζόμενοι αὐτήν, καθὼς καὶ τάνάπαλιν τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἐννοίας ἔχουσιν ὅσας καὶ ὁποίας παριστᾷ καὶ ἐκφράζει ἡ γλῶσσα αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα ἐπιθυμῶ νὰ ἐξετάσω τὴν ἱστορικὴν ἀνέλιξιν τῶν σημασιῶν λέξεως ἀρκούντως περιέργου, τῆς λέξεως *περίδρομος*.

Τὰ μετὰ προθέσεως σύνθετα ῥηματικὰ εἰς *-ος* ἐτονίζοντο μὲν ὅσον ἐνεδέχeto ἀνωτέρω τῆς ληγοῦσης, ἐλέγοντο δὲ καὶ ἐπὶ ἐνεργείας καὶ ἐπὶ πάθους (πρβλ. Ἀκαδημεικῶν Ἀναγνωσμάτων Τόμ. Β' σ. 47 κέξ.). Κατὰ ταῦτα ἡ λέξις *περίδρομος* ἐλέγετο καὶ ἐνεργητικῶς, *ἄντυγες περίδρομοι, πλημαι περίδρομοι ἀμφοτέρωθεν* κτλ., καὶ παθητικῶς, *αὐλὴ περίδρομος* = περιοδευτή, *κολώνη περίδρομος* = περιτρέχεσθαι δυναμένη, *χώρα ὄρεσι περίδρομος* κτλ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ περιτρέχειν τινὰ δύναται νὰ ἐμφαίνῃ ἀκοσμίαν ἢ καὶ τι χειρότερον, ἡ λέξις ἔλαβε κατὰ μικρὸν κακὴν σημασίαν. Οὕτω γράφει ὁ Μεγαρεὺς Θεόγνις *ἐχθαίρω δὲ γυναικα περίδρομον, ἄνδρα τε μάργον, ὃς τὴν ἄλλοτρίην βού-*

λετ' ἄρουραν ἀροῦν, ὅπου ἡ *περίδρομος*, ἡ πανταχόσε περιτρέχουσα γυνή καὶ ὁ μάργος ἀνὴρ συνάπτονται ὡς ὁμοίως ἀπεχθεῖς τῷ ποιητῇ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων περιτρεχόντων ἐπ' ἴσης κακῶν παρελήφθη ἡ λέξις, ὅπως διδασκόμεθα ὑπὸ τῆς χρήσεως αὐτῆς ἐν ταῖς σημεριναῖς διαλέκτοις. Οὕτω λ. χ. ὠνομάσθη ἐν Καρύστῳ *περίδρομος* τὸ ἐπὶ τῶν ἄκρων δακτύλων συνήθως ἐμφανιζόμενον ἔκφυμα, τὸ *ἀγκάθι* ἢ *καλαγκάθι* (κατ' εὐφημισμὸν) ἄλλως λεγόμενον, διότι, ὡς ἡ ἄλλη ὀνομασία αὐτοῦ *τριγυρίστρα* (Γαλλ. *tourniolle*) ἐμφαίνει, περὶ τὴν κυρίαν ἐστίαν αὐτοῦ ἀναπτύσσονται πολλάκις ὅπαι τινες περιβάλλουσai, περιθέουσai, τριγυρίζουσai αὐτό. Ἐν Κρήτῃ δὲ καλεῖται *περίδρομος* νόσος τις τῶν ὄνων, καθ' ἣν παρατηρεῖται ἐξοίδημα περιθέον περὶ τὴν κοιλιάν αὐτῶν. Ἐν Δαρδανελλίοις δὲ λέγουσι *περίδρομον* τὸν ἀλλαχοῦ συνήθως καλούμενον *στροφὸν τῶν ἐντέρων*. Ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Αἴνῳ ὀνομάζουσιν *περίδρομον* τὸν πανταχόσε περιτρέχοντα, τὸν ἀεικίνητον, τὸν ζωηρόν, τὸν ἀγχίνουν, τὸν πανοῦργον. Ἐν δὲ Ἡπείρῳ καὶ Δαρδανελλίοις αὐτὸν τὸν διάβολον, ὅστις περιτρέχει τὰς ὁδοὺς, μὴχανάτι παντοῖα, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις, ὡς τράγος, ὡς παππᾶς ἐμφανίζεται κτλ.

Ἀφοῦ δ' οὕτως ἡ λέξις αὕτη ἐδήλωσεν ἄλλα τε κακὰ καὶ τὸν στροφὸν τῶν ἐντέρων, τότε ἦτο εὐκόλον νὰ λεχθῇ καὶ ἐπὶ ἀράς, ὅπως τὸ *σφάχτης*, *σφαγὴ*, *πόνος* κτλ., ἦτοι ὅπως λέγεται *σφαγὴ* (ἢ *πόνος*) *νὰ τὸν κόψη, νὰ φάγῃ* (ἢ *ἔφαγε*) *τὴν σφαγὴν, τὸν σφάχτην, τὸν πόνο, τὸν δρόλυκα* κτλ., οὕτω καὶ *περίδρομος νὰ τὸν κόψη, νὰ φάγῃ τὸν περίδρομον*. (Ταῦτα νοοῦνται κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν τῇ Γενικῇ Γλωσσικῇ σ. 232, ἦτοι καλεῖται *προληπτικῶς σφαγὴ, σφάχτης, πόνος, περίδρομος* τὸ φαγεῖ, τὸ ὅποιον εἶθε νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸν φαγόντα αὐτὸ *περίδρομον, σφάχτην* κλπ.). Ἐπειδὴ δὲ τὸ πάθος τοῦτο συμβαίνει συνήθως μετὰ πολυφαγίαν, ἐδηλώθη καὶ αὕτη ἡ ἀδηφαγία διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως *περίδρομος*, λ. χ. *ἔφαγεν τὸν περίδρομον, τρώει ἕναν περίδρομον*, καὶ ἐντεῦθεν ὅημα *περιδρομιάζει, ἐπεριδρόμασεν*. Πρὸς δὲ τοῦτοις ὅπως πρὸς τὸν πολλὰ ἐσθίοντα, τὸν ἀδηφάγον, λέγεται ἐπὶ ἀράς τὸ *περίδρομος*, οὕτω καὶ πρὸς τὸν πολλὰ λέγοντα, τὸν φλύαρον ἀπευθυνόμενοι ἐπιβοῶσι πολλάκις *περίδρομος*, ἦτοι λίαν πολλὰ λέγεις, παῦσαι.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Στὸ σπίτι μου, στὸ σπίτι μου ξερὴ εἶνε ἡ χλόη
καὶ τὰ λουλούδια ἀπότιστα κι' ἀφρόντιστα ὅλα.
Τὸ ἥλιοπῦρι ἀνεμπόδιστο φεύγει καὶ τρώει
τὸ γασσεμί, τὸν κρῖνο, τὴ θλιμμένη βιόλα.

[ᾠδὴ ἀπὸ τὰ «Νοσταλγικά»]

ΖΗΣΙΜΟΣ ΣΙΔΕΡΗΣ